

Valori de artă medievală în Colecția de Arheologie și Artă Bisericească „pr. Gheorghe I. Petre–Govora” (II)

Diana Mirea*
Dragoș-Ionuț Ecaterinescu**

Keywords: *icons, the apostolic register, the 19th century, the painters workshop in Teiuș.*

Abstract: *Medieval art values in the Collection of Archeology and Church Art „ pr. Gheorghe I. Petre-Govora ”(II). In this article we present four icons belonging to the „Collection of Archeology and Church Art «pr. Gheorghe I. Petre–Govora»”, painted on wood, in the 19th century, which were part of the iconostasis of a church, the register of the apostles. Judging by the manner of interpretation, it seems that they were painted by a representative of the painters workshop in Teiuș.*

În acest articol continuăm demersul nostru prin „Colecția de Arheologie și Artă Bisericească «pr. Gheorghe I. Petre–Govora»” prezentând cititorului câteva icoane de tâmplă, aflate în custodia muzeului, reprezentând pe: **Sf. Apostol Vartolomeu**¹, **Sf. Apostol Luca**², **Sf. Apostol Matei**³ și **Sf. Apostol Iacov**⁴.

În registrele muzeului nu am găsit date clare despre proveniența acestor lucrări, dar se poate spune că, judecând după maniera de interpretare, avem același autor anonim⁵ format, probabil, în atelierul local din Teiuș, care a pictat icoanele pe la jumătatea sec. al XIX-lea. Ele au făcut parte din iconostasul unei biserici, din registrul apostolilor, ajungând la noi doar aceste patru reprezentări.

---

* **Diana Mirea**, doctor, conservator, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Calea lui Traian, nr.143, Râmnicu Vâlcea, e-mail: scrociob_diana@yahoo.com.

** **Dragoș-Ionuț Ecaterinescu**, muzeograf, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Calea lui Traian, nr. 143, Râmnicu Vâlcea, e-mail: dragosecaterinescu@yahoo.ro.

¹ Nr. inv. 470; Dimensiuni: L. 40.5 cm, l. 23.3 cm, gr. 2 cm; Tehnică: tempera pe panou de lemn de esență moale, grund alb; Stare de conservare: relativ bună (desprinderi de strat pictural, depuneri aderente, etc.).

² Nr. inv. 471; Dimensiuni: L. 40 cm, l. 22.5 cm, gr. 2.3 cm; Tehnică: tempera pe panou de lemn de esență moale, grund alb; Stare de conservare: relativ bună (desprinderi de strat pictural, depuneri aderente, etc.).

³ Nr. inv. 472; Dimensiuni: L. 40 cm, l. 22 cm, gr. 2.3 cm; Tehnică: tempera pe panou de lemn de esență moale, grund alb; Stare de conservare: relativ bună (desprinderi de strat pictural, depuneri aderente, etc.).

⁴ Nr. inv. 473; Dimensiuni: L. 40 cm, l. 23 cm, gr. 2.3 cm; Tehnică: tempera pe panou de lemn de esență moale, grund alb; Stare de conservare: relativ bună (desprinderi de strat pictural, depuneri aderente, etc.).

⁵ Cei mai mulți zugravi nu se semnav, conform credinței, deoarece ei erau considerați a fi instrumentele Domnului.

În ordinea numerelor de inventar amintim prima dată de **Sf. Apostol Vartolomeu** înfățișat în manieră populară, orientat spre dreapta, stând pe un tron destul de încărcat, după modelul celor postbrâncovenești. Proporțiile sale, ca de altfel ale tuturor celor patru apostoli din prezentul articol, sunt de 1/6 unități față. El are părul alb, nasul drept, sprâncene arcuite și barba rotundă, iar chipul său exprimă pace interioară gândindu-se la lucruri sfinte. Tunica sa are o nuanță plăcută de verde, simbolizând regenerarea spirituală, calmul și echilibrul, cu un mic model pe umăr. Mantaua, prinsă pe o parte, are culoarea roșie, aceasta simbolizează viața pământească, iubirea, jertfa și altruismul celui care o poartă, dar și războiul sau focul iadului. Ca predicator, el ține un rotul înfășurat cu ambele mâini, mâna sa stângă fiind sub manta. Fondul este albastru⁶, culoare cerească, care simbolizează în icoane smerenia tăcută, cu un ancadrament treflat în nuanțe de ocru și roșu pentru planul pe care stă tronul. Ceea ce se poate remarca la toate cele patru icoane, fiind și un element de încadrare în timp al icoanei⁷, este lipsa aurului⁸ din nimbul care îi înconjoară chipul sau din fond, acesta fiind înlocuit de ocru sau alte culori, în funcție de zona reprezentată și de imaginația artistului.

Reprezentarea **Sf. Apostol Luca** respectă indicațiile erminiilor, făcându-ne să înțelegem că este vorba de același autor care dorește să reprezinte altă persoană cu caracterul și frământările sale. El este tânăr, cu părul creț, cu puțină barbă⁹ și ochii mari, senini, având corpul orientat spre dreapta. Tunica are culoare verde, iar mantaua are culoarea ocru-portocaliu, prinsă pe o parte. Ca predicator, el ține un rotul¹⁰ cu mâna stângă, care este acoperită de manta. Picioarele sale desculțe se sprijină pe un postament de culoare albastră. Cadrul în care se află Sf. Apostol Luca este asemănător cu cel în care se află cei patru apostoli pe care dorim să îi prezentăm. Avem un tron asemănător cu cel înfățișat anterior, ușor curbat, sugerând o oarecare perspectivă, ornamentele fiind puțin diferite, dar tot de inspirație postbrâncovenească. Cromatic vorbind, la fond întâlnim aceleași nuanțe de albastru, de roșu și nu în ultimul rând, ancadramentul treflat de culoare ocru.

Sf. Apostol și Evanghelist Matei este vameșul chemat de Iisus, pe când trecea prin Capernaum și este simbolizat în biserică prin om sau înger. El este bătrân. Capul, desenat energic, se caracterizează prin ochii subliniați, prin sprâncenele și pleoapele reprezentate prin semicercuri, nasul stilizat în două linii paralele și un cerc la legătura cu fruntea. Părul și barba sunt tratate în linii paralele, albe-cenușii, pe fond negru. Este drapat în tunică verde și o mantie roșie, cu faldurile veșmântului vizibil conturate, sugerând volumul. Poziția trupului este ușor înclinată spre dreapta și ține cu ambele mâini evanghelia deschisă, care se sprijină pe genunchiul stâng, celălalt fiind poziționat, ca nivel, mai jos. Nu pare să scrie în

---

⁶ Cavarnos 2005, p.162-171.

⁷ Odată cu perioada postbrâncovenească și cu apariția atelierelor locale, suprafața acoperită cu aur din icoane scade în funcție de formația și posibilitățile materiale ale pictorilor.

⁸ Aurul, în iconografie, simbolizează lumea imaterială, fiind culoarea măreției, a veșniciei și a desăvârșirii.

⁹ Dionisie din Furna 2000, p.149.

¹⁰ Sfântul Apostol Luca este unul dintre cei patru evangheliști, alături de Matei, Marcu și Ioan.

ea, dar foaia din dreapta evangheliei este liberă, iar cea din stânga, pe jumătate scrisă. Scrisul este însă indescifrabil, deci autorul nu ne transmite nici un mesaj al acestuia.

Sf. Apostol Iacov a fost, conform tradiției, frate cu Sf. Apostol Ioan și fiul lui Zevedeu. Erminiile îl descriu pe acesta ca pe un tânăr, cu început de barbă¹¹. Reprezentarea respectă cele descrise în erminii și metoda de interpretare anterioară, doar că de această dată avem un tânăr, șezând pe tron, cu ochii mari aplecați spre masa pe care se află o călimară cu cerneală și o carte sfântă (probabil evanghelia)¹², în care scrie cu o pană. Valoarea carnației s-a obținut în straturi succesive de la ocră închis până la blicuri de culoare aproape albă. El este îmbrăcat într-o tunică roșie și o mantie verde cu pliuri paralele conturate cu negru, care respectă în același timp poziția corpului. De sub tunică iese piciorul drept, desculț, care se sprijină pe un postament albastru. Raportul de proporții este de 1/6.

Icoanele studiate în prezentul articol se încadrează în maniera de abordare a zugrăvirilor din Teiuș, la care, de obicei, se observă o linie sigură, care comunică foarte multe privitorului, o paletă bogată și o mare varietate de nuanțe vesele, dar nu lipsite de rafinament. Ei posedă anumite cunoștințe, au gust pentru detalii, nu duc lipsă de imaginație și sunt apreciați de boierimea locală. Chipurile sunt tratate în mod realist, urmărindu-se individualizarea prin fizionomie a personajelor. Toate acestea demonstrează virtuozitatea zugrăvirilor din Teiuș, care au prelungit, într-o epocă medievală postbizantină târzie, efectele artei brâncovenești și postbrâncovenești¹³.

Bibliografie

Cavarnos	2005	Cavarnos Constantine, <i>Ghid de iconografie bizantină</i> , ed. Sophia, București, 2005.
Dionisie din Furna	2000	Dionisie din Furna, <i>Erminia picturii bizantine</i> , ed. Sophia, București, 2000.
Ene	2011	Ene Ioana, <i>Icoane brâncovenești și postbrâncovenești din județul Vâlcea (1680-1730) Studiu și catalog</i> , ed. Offsetcolor, Rm. Vâlcea, 2011.
Iuliana	2001	Monahia Iuliana, <i>Truda Iconarului</i> , ed. Sophia, București, 2001.
Sendler	2005	Sendler Egon, <i>Icoana imaginea nevăzutului Elemente de teologie estetică și tehnică</i> , București, 2005.

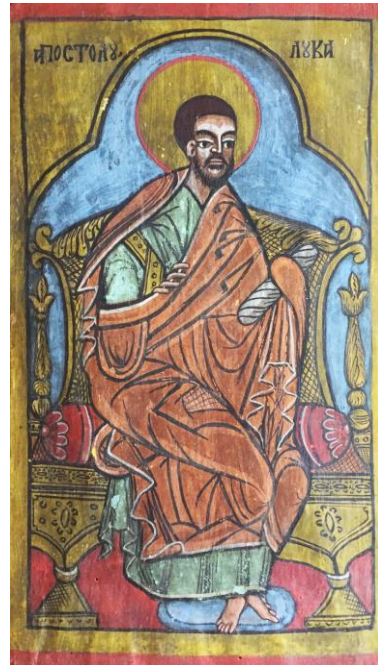
¹¹ Dionisie din Furna 2000, p.149.

¹² Sfântul Apostol Iacov nu a scris nici una dintre cele patru evanghelii.

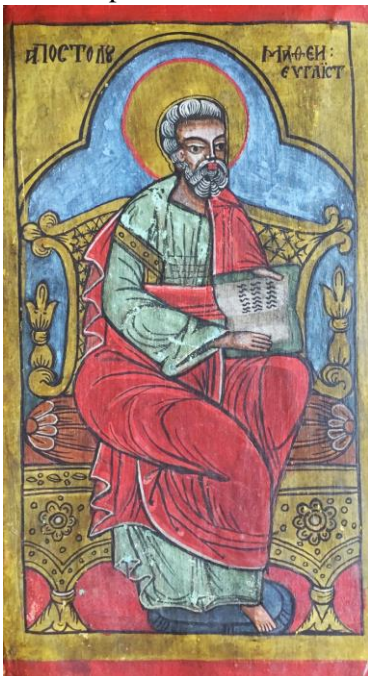
¹³ Ene 2011, p. 101-103.

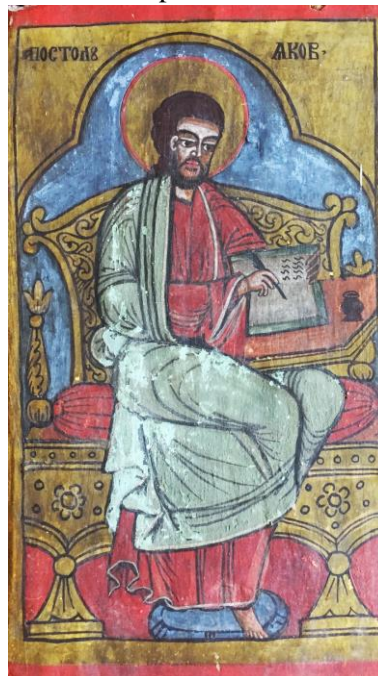
Sf. Apostol Vartolomeu

Sf. Apostol Luca

Sf. Apostol Matei

Sf. Apostol Iacov